

HOT, TRAKASSERIER OCH STALKNING

Susanne Strand

Docent i Kriminologi

FÖREKOMST

- Våld mot en före detta partner ...
- Hot mot anställda ...
- Upprepade trakasserier utifrån ...
- Trakasserier inifrån organisationen ...
- Våld mot anställda ...
- Hot och våld mot andra utanför organisationen ...
- Sjukskrivningar till följd av otrygg arbetsplats ...

STALKNING

Sverige 9% (BRÅ, 2006)

- 2,9%, under det senaste året
- 15-20% internationellt (Fedina et al., 2020; Matos et al., 2019)
- 80-85% män som stalkar
- 15-20% kvinnor som stalkar

VAD ÄR STALKNING?

DEFINITION AV STALKNING:

En önskad och upprepad kommunikation, kontakt, eller annat uppförande med avsikt att, eller utan bekymmer om, orsaka fruktan för offrets egen, eller offrets närståendes, säkerhet (Kropp, Hart & Lyon 2008).

Men även följande definition gäller för offentliga personer, företagsledare, idrottsstjärnor, kända personer på engelska "Celebrity stalking"

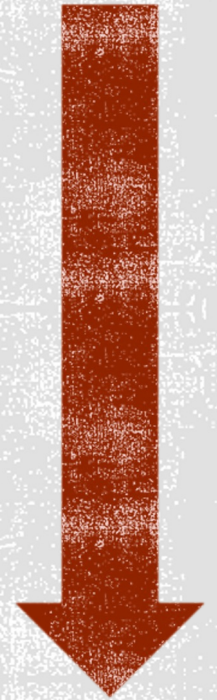
Upprepade försök att ta olämpliga kontakter på ett sätt som skapar legitim oro och/eller rädsla, antingen hos den offentliga personen eller för de som skyddar dem (Mullen et al. 2009, s. 197).

STALKNINGSBETEENDEN

- **Oönskad kommunikation**
 - SMS, telefonsamtal, e-post
 - Sociala medier som t.ex. Facebook eller Instagram
 - Olika former av fysiska meddelanden
 - Lappar, brev, fax
 - Blommor eller presenter via bud
 - Paket med oroväckande innehåll
 - Oönskade beställningar i den utsattas namn
 - Att lämna in mängder med klagomål
- **Oönskad kontakt**
 - Att vänta utanför t.ex. hemmet eller jobbet
 - Spionera
 - Följa efter med t.ex. bil eller till fots
 - Att närma sig och ta kontakt
 - Att fysiskt tränga sig in i hemmet
- **Fysiskt våld**
 - Alla former av våld
 - Knuffar och fasthållande
 - Olika former av misshandel
 - Dödligt våld förekommer

ATT STALKA NÅGON ÄR BROTTSLIGT – ALLA HANDLINGAR ÄR INTE ALLTID DET

Våld
= brott

Hot
= brott

Skadegörelse
= brott

Ofredande
= brott

Skicka blommor
= kan vara ett
brott

Skicka SMS
= kan vara ett
brott

Ofrivilliga möten
= kan vara ett
brott

Ta kontakt
= kan vara ett
brott

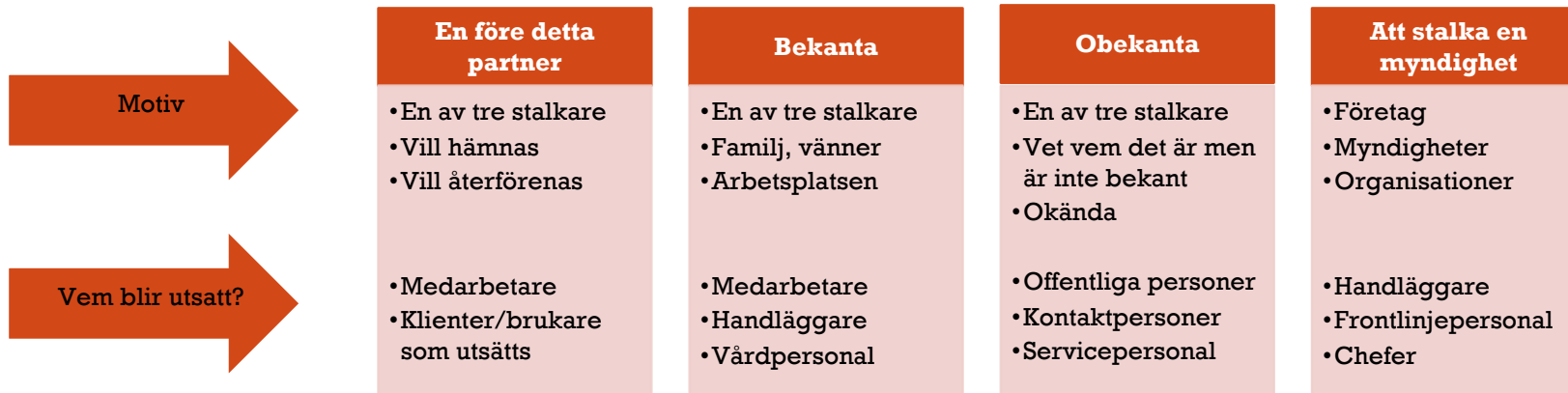

VILKA ÄR STALKARNA?

RELATION MELLAN FÖRÖVARE OCH UTSATT

De som stalkar kan delas in i kända och okända för den utsatta.

The rejected stalker
- Den avvisade

Stalking följer på ett avslutat förhållande

The intimacy seeking stalker
- Den närhetssökande

Stalking baseras på en längtan efter närhet

The incompetent suitor
- Den "inkompetente"

Stalkaren har svårigheter att förstå sociala relationer och det sociala spelet

The resentful stalker
– Hämnaren

Har blivit kränkt och kräver (!) upprättelse för den oföränt som hen utsatts för

The predatory stalker
– Sexualbrottsstalkaren

Stalkningen är en förberedelse för en sexuell attack

MULLEN'S TYPOLOGI

(MULLEN ET AL., 1999)

OM STALKNING

[DE FEM STALKER-TYPERNA](#) | [STALKERS](#) | [ORU TALKS](#) - [YOUTUBE](#)

Desto längre tid som stalkaren förföljer desto vanligare är förekomst av psykisk ohälsa.

En besatthet och fixering som blir mer och mer permanent.

En oförmåga att släppa taget om motivet till stalkningen.

OBS! Alla som stalkar har inte en psykisk ohälsa.

ÄR PSYKOPATEN EN STALKARE?

För det mesta nej

- Inte besatta
- Inte fixerade
- Klarar inte att ha tråkigt, dvs att kartlägga
- Saknar tålmod
- Inte uthålliga över tid

Vem är psykopaten och hur känner vi igen hen?

- Grandiosa
- Charmiga
- Ljuger
- Manipulativa
- Saknar empati
- Känner inte skuld
- Tar inte ansvar
- Impulsiv
- Dålig självkontroll
- Lever för dagen
- Antisociala handlingar som ung och eller vuxen

UTSATT FÖR STALKNING

VEM BLIR UTSATT?

Primär

Den som stalkarens beteende riktar sig mot i första hand

Sekundär

Stalkaren kan utsätta någon som har en relation till den som är primärt utsatt, till exempel

- Familj
- Vänner
- Arbetskollegor

Några av de som utsätts i sin yrkesroll har berättat att de anpassat sig till situationen genom att de t.ex.:

- Ändrar sina dagliga rutiner, byter väg till jobbet
- Byter telefonnummer
- Införskaffar larmsystem, både hemma och på jobbet
- Minskar ner möjligheter till besök vid arbetsplatsen, t.ex. begränsar besökstider.
- Byter arbetsuppgifter eller byter arbetsplats
- Isolerar sig, vågar inte gå ut

Att återta kontrollen över sin utsatthet kan hjälpa de utsatta att må bättre.

STALKAD I SIN PROFESSIONELLA ROLL

HUR KAN VI BEDÖMA OCH HANTERA HOT, TRAKASSERIER OCH STALKNINGÄRENDE?

FYRA STEG

EN METOD LÖSER ALLT ?

- Viktigt med ett gemensamt språk
- Behöver alla bedöma risk med samma metod?
- Vilka fördelar och nackdelar finns med att använda samma metod?
- Vilka fördelar och nackdelar finns med att använda olika metod?

- Vad gör vi om vi bara har tillgång till hälften av den information vi "behöver"?

**Vi löser problemet!
Gör det svåra enkelt**

SASH

EN METOD ATT SCREENA FÖR STALKNING OCH TRAKASSERIER

MCEWAN, T.E., STRAND, S., MACKENZIE, R.D. & JAMES, D.V (2015). *SCREENING ASSESSMENT FOR STALKING AND HARASSMENT (SASH)*

Att screena för stalkning och trakasserier Screening Assessment for Stalking and Harassment (SASH)

Syfte: Instrumentet är utformat för att hjälpa dig att prioritera resurser i ärenden som rör stalkning/trakasserier, vilka kännetecknas av ett mönster av upprepade, oönskade meddelanden eller kontakter som kan orsaka den/de drabbade ångest, oro eller rädsla. Ärenden som genererar en hög grad av oro vid bedömning med SASH kräver ytterligare utvärdering och mer intensiva åtgärder.

Instruktioner: Om svaret är ja, ringa in **Ja**. Om svaret är nej, ringa in **Nej** och om det saknas information, ringa in **Vet ej**. Mer utförliga detaljer om varje fråga finns i SASH manualen. Upprepa bedömningen om det tillkommer nya händelser i ärendet.

Ärende: _____ **Förövare:** _____ **Drabbad:** _____

Relation mellan förövare och drabbad (t.ex. f.d. partner, granne, arbetskamrat, okänd): _____

1	Söker närhet: Har förövaren försökt närma sig den utsatta under tiden för stalkningen? (t.ex. <i>närmat sig, följt eller smugit runt den utsattas hem eller arbetsplats?</i>)	Ja	Nej	Vet ej
2	Hot/skrämsel/aggression: Har förövaren hotat, uppträtt aggressivt, eller medvetet skrämt den utsatta och/eller personer som står den utsatta nära under tiden för stalkningen?	Ja	Nej	Vet ej
3	Obehörigt tillträde: Har förövaren varit i den utsattas hem utan tillstånd under tiden för stalkningen? (t.ex. <i>genom att bryta sig in i hemlighet, att manipulera eller tvinga sig in</i>)	Ja	Nej	Vet ej
4	Skadegörelse/stöld: Har förövaren medvetet förstört eller stulit den utsattas egendom eller tillhörigheter under tiden för stalkningen?	Ja	Nej	Vet ej
5	Överträder kontaktförbud eller liknande: Har förövaren ignorerat en varning från polisen eller ett beslut från domstol eller överträtt ett kontaktförbud under tiden för stalkningen?	Ja	Nej	Vet ej
6	Eskalera: Har stalkningen/trakasserier blivit värre under de senaste veckorna? (t.ex. <i>blir beteendet mer frekvent, mer påträngande eller mer skrämmande?</i>)	Ja	Nej	Vet ej
7	"Sista utväg" tänk: Har förövaren nått en punkt där denne inte har något mer att förlora? (t.ex. <i>uttrycker sig i termer av "Om inte jag kan ha hen ska ingen annan heller", eller "Jag finner ingen annan utväg", eller att förövaren upplever att om situationen inte snart löses så finns inget annat val än att göra något drastiskt eller desperat för att dra ärendet till sin spets</i>)	Ja*	Nej	Vet ej
8	Oundviklig kontakt: Är den utsatta på något sätt tvingad att ha kontakt med förövaren? (t.ex. <i>arbetar de tillsammans, bor de nära varandra, har de delad vårdnad om barn?</i>)	Ja	Nej	Vet ej
9	Tidigare stalkning/trakasserier: Har förövaren vid något tidigare tillfällen utsatt samma eller annan person för stalkning/trakasserier, oavsett om polis varit inblandad eller inte?	Ja	Nej	Vet ej
10	Tidigare våld: Har förövaren någon gång utövat fysiskt eller sexuellt våld, oavsett om polis varit inblandad eller inte? <i>Mot någon, antingen i aktuellt ärende eller tidigare.</i>	Ja	Nej	Vet ej
11	Psykiska problem: Verkar förövaren ha allvarliga psykiska problem? (t.ex. <i>Har förövaren tidigare haft psykiska problem? Pratar förövaren om självmord? Verkar det som förövaren säger bisart eller utan kontakt med verkligheten?</i>)	Ja	Nej	Vet ej
12	Skadligt bruk av alkohol eller andra droger: Har förövaren haft problem som uppkommit till följd av bruk av alkohol eller droger (t.ex. <i>arbetsproblem, hamnat i bråk, haft poliskontakt?</i>)	Ja	Nej	Vet ej
13	Betydande förlust: Har förövaren nyligen förlorat något väldigt betydelsefullt, som förväntas orsaka ett stort stresspåslag? (t.ex. <i>förlorat arbetet, socialt nätverk, dödsfall av någon närstående</i>) OBS: Bedöm inte förlust av relation med den utsatta för stalkningen som Ja.	Ja	Nej	Vet ej
Har förövaren och den utsatta dejtat eller haft en sexuell relation innan stalkningen/trakasserier? - Om NEJ , bortse från frågorna 14-16 och bedöm grad av oro baserat enbart på frågorna 1-13. - Om JA , besvara frågorna 14-16 och bedöm därefter grad av oro baserat på frågorna 1-16.				
14	Rädsla: Är den utsatta rädd för att bli allvarligt skadad eller dödad av sin f.d. partner?	Ja*	Nej	Vet ej
15	Äganderätt/Svartsjuka: Har den f.d. partnern uppvisat ett stort äganderättsbehov av den utsatta och/eller visat en extrem svartsjuka under det tidigare förhållandet eller under stalkningen?	Ja	Nej	Vet ej
16	Konflikt angående barn eller egendom: Finns det någon pågående konflikt om vårdnaden av barn eller gemensam egendom? <i>Detta kan även innefatta ärenden som är domstolsärenden.</i>	Ja	Nej	Vet ej

Grad av oro:

LÅG

FÖRHÖJD

HÖG

Låg grad av oro: Ingen eller ett par ja finns, ingen fråga är markerad (*).

Förhöjd grad av oro: Flera frågor besvaras med Ja, ingen fråga är markerad (*).

Hög grad av oro: Många frågor besvaras med ja eller att någon fråga är markerad (*).

Åtgärd: Följ standardprocedurer.

Åtgärd: Prioritera ärendet och vidta lämpliga åtgärder.

Åtgärd: En omedelbar och mer omfattande åtgärd krävs, samt att en mer genomgående riskbedömning bör vidtas.

Notera:

1) **Magkänsla:** Oavsett vad resultatet är, ignorera inte din magkänsla. Om magkänslan säger att det finns en allvarlig risk för den utsatta i denna situation bedöm ärendet med minst förhöjd grad av oro.

2) **Omfattande påstådd stalkning/trakasserier:** Om den utsatta rapporterar om en omfattande osannolik stalkning (t.ex. flera kameror, 24-timmars övervakning, konspiratoriska grupper) kan den påstådda stalkningen vara falsk och mer ett utslag av den psykiska ohälsan hos den drabbade. Bedöm ärendet enligt standardrutin och, om möjligt, initiera tillgång till hjälp om så behövs.

SASH bedömning gjord av: _____

Datum för skattning: _____

© 2015 McEwan, T.E., Strand, S., MacKenzie, R.D., James, D.V.

UNDBIK ATT ANSTÄLLA DEM

- Lämpliga frågor att få svar på
 - Händer det att du hamnar i en konflikt med andra?
 - Hur hanterar du en konflikt?

Följdfrågor:

- Hur viktigt är det för dig att få rätt i en konflikt?
- Hur bidrar du till att avsluta en konflikt som du är part i?
- Hur uppträder du mot en person du har haft en större konflikt med efter en längre tid?

SASH - ATT SCREENA FÖR STALKNING OCH TRAKASSERIER

1. **Söker närhet**
 2. **Hot/skrämsel/aggression**
 3. **Obehörigt tillträde**
 4. **Skadegörelse/stöld**
 5. **Överträder kontaktförbud eller liknande**
 6. **Eskalera**
 7. **”Sista utväg” tänk**
 8. **Oundviklig kontakt**
 9. **Tidigare stalkning/trakasserier**
 10. **Tidigare våld**
 11. **Psykiska problem**
 12. **Skadligt bruk av alkohol eller andra droger**
 13. **Betydande förlust**
- Har förövaren och den utsatta dejtat eller haft en sexuell relation innan stalkningen/trakasserier?
14. **Rädsla**
 15. **Äganderätt/Svartsjuka**
 16. **Konflikt angående barn eller egendom**

Grad av oro:

LÅG

FÖRHÖJD

HÖG

HUR KAN VI HJÄLPA?

- **Vad kan den utsatta göra själv?**
 - Säg nej till stalkaren en gång
 - Dokumentera
 - Prata med någon i ditt nätverk
 - Anmäl – berätta för ansvarig
 - Gör en säkerhetsplan
- **Lyssna, lyssna, lyssna!**
- **Svårt för den utsatta att berätta i en rak tidsordning**
- **Kräv inte exakthet eller ingående förklaringar**
- **Händelserna kan ibland upplevas som diffusa av de utsatta**
 - En känsla av "Hittat på"
 - En känsla av "Missförstått"
 - Något de själva gjort som föranlett händelsen
- **Erbjud konkret hjälp och stöd, till exempel**
 - Vara kontaktperson
 - Göra en tidslinje
 - Göra en riskbedömning
 - Göra en säkerhetsplan

TACK FÖR ER UPPMÄRKSAMHET!

**SUSANNE STRAND –
DOCENT I KRIMINOLOGI**

För mer information kontakta mig på:
susanne.strand@exposita.se

Frågor?

